

Frauke Ohl, voorzitter Raad voor Dierenaangelegenheden

'Het is eerlijker en geloofwaardiger alle aspecten van jacht te benoemen'

De Raad voor Dierenaangelegenheden is een onafhankelijk orgaan dat de regering gevraagd en ongevraagd adviseert over zaken die te maken hebben met dierenwelzijn en diergezondheid. Vorig jaar bracht de Raad het rapport *Zorgplicht natuurlijk gewogen uit*, waarvan de ondertitel luidt: *Over het welzijn van semi- en niet-gehouden dieren*. Frauke Ohl, voorzitter van de Raad en in het dagelijks leven hoogleraar Animal Welfare & Laboratory Animal Science aan de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, geeft een toelichting op het advies.

Met het uitbrengen van het rapport *Zorgplicht natuurlijk gewogen* heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden de overheid voor het eerst ongevraagd geadviseerd over het welzijn van semi- en niet-gehouden dieren. Vanwaar die stap?

'Mijn hoofdtaak is hoogleraar Dierenwelzijn (zie kader). In die hoedanigheid houd ik mij voornamelijk bezig met welzijnsgerelateerde vraagstukken. Niet alleen bij gehouden dieren, maar ook bij semi- en niet-gehouden dieren. Daarnaast zit ik onder andere in de beheeradviescommissie voor het Oostvaardersplassengebied. Mijn indruk was dat maatschappelijk gezien er op dit vlak veel onbeantwoorde vragen spelen, en die impressie wordt gedeeld door andere raadsleden. Het standpunt van de Raad luidt: het onderwerp welzijn van semi- en niet-gehouden dieren komt op termijn onherroepelijk op de politieke agenda, laten wij dan nu alvast reflecteren op de vraag of de formele categorieën die we kennen bij de zorg voor deze dieren nog wel overeenkomt met de maatschappelijke visie en hoe we dingen eventueel anders kunnen inrichten.'

Hoe classificeer je semi- en niet-gehouden dieren? Wat heeft dat opgeleverd, behalve een ongetwijfeld lange discussie?
'Die vraag heeft juist vrij snel geleid tot een heldere conclusie. Een gevolgtrekking die we voor een niet gering deel te danken hebben aan de discussie rond de Oostvaardersplassen. Bij de vraag of het daarbij gaat om gehouden, semi- of niet-gehouden dieren kwamen we al vlot tot de slotsom: maakt dat eigenlijk wat uit? Vinden we lijden bij niet-gehouden dieren wel acceptabel en bij gehouden dieren niet? In het rapport *Zorgplicht natuurlijk gewogen* hebben we vastgesteld dat er een maatschappelijk breed geaccepteerde opvatting bestaat die hierop neerkomt dat wij mensen een morele zorgplicht hebben ten opzichte van alle dieren, dus niet alleen gehouden maar ook semi- en niet-gehouden dieren. Als samenleving accepteren we dat alle dieren een waarde hebben omdat zij levende wezens zijn en derhalve zijn wij mensen verplicht, indien we daartoe de mogelijkheid hebben, ervoor te zorgen dat dieren niet lijden. Op basis van al mijn gesprekken met mensen met zeer verschillende achtergronden en belangen én op grond van

Frauke Ohl

Frauke Ohl is hoogleraar Dierenwelzijn en Proefdierkunde aan de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht. Ook is zij hoofd van het departement 'Dier in Wetenschap en Maatschappij'. In die rol probeert zij de verbinding tussen wetenschap, maatschappij en de praktijk van de dierhouderij tot stand te brengen. Ohl is sinds 2011 voorzitter van de Raad voor Dierenaangelegenheden.

Foto: Erik van Til

alle enquêtes die er dienaangaande zijn verricht, is de conclusie gerechtvaardigd dat vrijwel alle mensen deze verantwoordelijkheid voelen.'

Dat geldt niet voor de invulling van de zorgplicht, de uitwerking van dat gedeelde verantwoordelijkheidsbesef?

'Daar wringt inderdaad de schoen. Over de vraag hoe onze morele zorgplicht voor dieren in de praktijk gestalte moet krijgen, lopen de meningen sterk uiteen. De een vertaalt het door zwerfhonden uit Spanje te halen en in Nederland een goed tehuis voor deze dieren te zoeken. De ander stelt dat je het probleem op die manier enkel vergroot. Kijk je naar de niet-gehouden dieren, dan is het zo dat jagers wel degelijk een zorgplicht ervaren voor dieren in de natuur, maar dat hun praktische invulling daarvan door andersdenkenden als tegengesteld aan die zorgplicht wordt opgevat. Daar ontstaan de botsingen en het onbegrip tijdens discussies.'

Ook binnen de Raad voor Dierenaangelegenheden?

'Als Raad proberen we gemeenschappelijke uitgangspunten te identificeren, waarbij we niettemin ruimte bieden aan verschillende standpunten, en ook minderheidsstandpunten. Bij bepaalde personen binnen de Raad bestaan zorgen over de consequenties van de uitspraken in het rapport. Betekent het bijvoorbeeld dat je - gegeven de morele zorgplicht voor dieren - ieder dier in de natuur in de praktijk actief moet gaan beschermen? Kan dat er eventueel toe leiden dat je straks wettelijk vervolgd kunt worden wanneer je nalatig bent op dit punt? Sommigen in de Raad vinden: ja, dat zij dan maar zo, terwijl anderen van oordeel zijn dat we zo ver niet moeten gaan. Uiteraard verdienen ook de belangen van mensen een plek in deze afweging.'

U doelt op het afwegingskader dat onderdeel uitmaakt van het rapport. Kunt u daarvan de contouren schetsen?

'Vaak wordt gezegd: laten we in dit soort discussies de emoties

buiten schot laten en ons beperken tot de feiten. Wij zien dat anders: de emoties van mensen spelen wel degelijk een rol bij de meningsvorming. Vraag is dan: kunnen we met elkaar een structuur vinden die het mogelijk maakt dat we een discussie voeren waarin alle aspecten worden mee gewogen? Als aanzet daartoe hebben we in schemavorm het ethische afwegingskader geïntroduceerd om op die manier alle onderliggende dilemma's in een discussie - dus zowel de emoties als de feiten - goed te identificeren. Dat is nodig om met elkaar oplossingsrichtingen te kunnen vinden. Daarbij geldt dat de belangen die mensen hebben, een rol mogen spelen bij het nemen van besluiten. Dat kunnen economische belangen zijn, zoals voedselproductie, maar ook sociale of wetenschappelijke belangen. We gebruiken dieren bijvoorbeeld voor dierproeven als we vinden dat het potentiële wetenschappelijke belang zwaarder weegt dan het individuele leed van dieren. Die afweging wordt gemaakt in dierexperimentcommissies. Een soortgelijke afweging dien je te maken bij alle acties die van invloed zijn op het welzijn van dieren. Of acties die je juist achterwege laat, niet neemt.'

Veel mensen vinden het eten van vlees acceptabel, maar zien de bio-industrie als een verwerpelijke fenomeen.

'Een soortgelijke opvatting zie je bij proefdieren. De meeste mensen vinden het belangrijk om geneesmiddelen te ontwikkelen, maar voelen zich ongemakkelijk als proefdieren daarvan de dupe worden. In veel van die gevallen gaat de discussie kort door de bocht. Men focust nogal makkelijk op één aspect van het totaal aangezien de meeste vraagstukken behoorlijk complex zijn. Een voorbeeld: je kunt makkelijk tegen megastallen zijn, maar het wordt al moeilijker als je nagaat wat dat betekent voor de prijs van het vlees in de supermarkt, voor de positie van Nederland als exportland of voor de CO2-uitstoot. Zeker als je deze materie op globale schaal bekijkt, is het probleem nauwelijks nog te overzien. Wie doorgrondt dit ingewikkelde samenspel van factoren in zijn geheel? Dat maakt het ook onmogelijk om in een afwegingsschema de balans simpelweg op te maken en te zeggen: de uitkomst van deze rekensom luidt als volgt. Dat maakt het des te belangrijker de onderdelen en potentiële dilemma's zichtbaar te maken, zodat alle betrokkenen kunnen aangeven waarom zij tot hun conclusie komen.'

Denkt u in dit verband ook aan de jacht?

'In dit verband denk ik zeker ook aan de jacht. Neem immers iets als *plezierjacht*. Tegenstanders van jagen redeneren: hoe kun je plezier ontfangen aan het doden van dieren? Daar zitten veronderstellingen in die nooit expliciet worden besproken, want de jagers zeggen: daar gaat het helemaal niet om. De jagers stellen: wij beheren een stuk natuur op een manier die de gezondheid van de populatie zo goed mogelijk bevordert.'

De jagers zijn van oordeel dat ze zorgen voor een evenwichtige wildstand en dat ze de biodiversiteit bewaken. Hun redenering luidt: wij beschermen de natuur en als onderdeel van dat beheer oogsten wij af en toe een stuk wild voor eigen consumptie, wat is daar mis mee?

'Ook over de term beheer lopen de meningen uiteen. Kijk maar naar de Oostvaardersplassen, waar beheer betekent dat men niet ingrijpt en de natuur haar gang laat gaan. De natuur

Een strategie om elke Nederlander
binnen drie jaar enthousiast
te maken voor de jacht bestaat niet

haar gang laten gaan heeft voor menigeen een gunstige bijklank, maar kan leiden tot minder rooskleurige situaties waar men dan ook weer moeite mee heeft. Anders gezegd: het proactief bejagen van dieren is één model om populaties te beheren, waarbij de gevolgen van dit ingrijpen op het dier door degene die deze actie onderneemt positiever worden ingeschat dan de negatieve gevolgen. Jagers delen een visie en genieten van het gezamenlijk uitoefenen van de jacht, van hun sociale bezigheid in de natuur, dat is hun interpretatie van het begrip "plezierjacht". In mijn optiek zouden jagers er verstandig aan doen naar buiten toe meer dan nu te erkennen dat zij plezier beleven aan die gedeelde activiteit.'

Wat de een acceptabel vindt, verfoeit de ander.

'In feite is er geen verschil tussen het schieten van een dier in de natuur en het doden van een dier in een slachterij. In beide gevallen gaat het om het verwerven van vlees dat dient als voedsel voor de mens, maar de afweging die een individu maakt hoeft niet te stroken met de afweging die de maatschappij in bredere zin maakt. Iemand kan iets persoonlijk best acceptabel vinden, terwijl de samenleving als geheel dat afwijst. Recent voorbeeld is de pelsdierhouderij - als we iets verder teruggaan - het uitvoeren van dierexperimenten ten behoeve van cosmetische doeleinden.'

Kun je zeggen dat de publieke opinie erkent dat actief beheer van de natuur noodzakelijk is, maar dat het pleziermoment van de jacht bij de meeste mensen tot onbegrip leidt?

'De situaties die zich onlangs hebben voorgedaan in de Oostvaardersplassen en de Amsterdamse Waterleidingduinen maken duidelijk dat de meeste Nederlanders moeite hebben bepaalde natuurlijke processen op hun beloop te laten. Dan belanden we ook meteen in de discussie of we überhaupt nog wel natuur in Nederland hebben, maar ook binnen een hek vinden natuurlijke processen plaats. Het verhongeren en verdorsten van dieren, het langdurig lijden tot de dood erop volgt, is iets wat we in Nederland niet accepteren. Dat leidt tot de conclusie dat beheer van deze dieren, waar dat mogelijk is, onze morele verantwoordelijkheid is. In Nederland zijn diverse organisaties en particulieren verantwoordelijk voor het beheer van een gebied. Indien dat beheer geschiedt in de vorm van jacht, ervaren veel mensen dat als ongemakkelijk wanneer er sprake is van het pleziermoment maar niet als het gaat om populatiebeheer. Dat resulteert bij de primair verantwoordelijken in terughoudendheid om het mechanisme en het waarom van bepaalde keuzes zichtbaar te maken voor het publiek, terwijl ze dat juist wel zouden moeten doen. Proefdiergebruikers zijn terughoudend om te praten over het gebruik van proefdieren, de bio-industrie is terughoudend om de interne processen te laten zien en ook wildbeheerders zijn terughoudend in het toelichten van hun beheer.'

Wat zou u de jagers in dit opzicht adviseren?

'Een strategie om elke Nederlander binnen drie jaar enthousiast te maken voor de jacht bestaat niet. Wel is het zaak dat

een organisatie als de KNJV heel open en transparant is over de doelstellingen van het jagen. Voor veel mensen kleeft er aan het begrip jagen de associatie van een "feestje" en onderdeel van dat feestje is het doodschieten van dieren. Wil je die visie bijstellen, dan moet je open en transparant aangeven waar het je precies om gaat. Zeg niet dat het je uitsluitend om beheer van de natuur te doen is, maar geef toe dat het element van gezamenlijk bezig zijn in het buitengebied inderdaad ook een pleziermoment bevat, dat je daar genoeg aan beleeft. Zoals je ook genoeg beleeft aan het verwerven van een trofee, maar dat dit niet je primaire doelstelling is. Het publiek prikt er zo doorheen wanneer je die zaken, die eveneens een rol spelen, blijft ontkennen. Het is eerlijker en geloofwaardiger alle aspecten van jacht te benoemen. Zeg: ja, wij beleven plezier aan onze gezamenlijke activiteit, maar wij doen dat met het oog op een verantwoord natuurbeheer, daar is toch niks mis mee?'

In Nederland wordt gewerkt aan een nieuwe natuurbeschermingswet. Sommige politieke partijen willen dat er in die nieuwe wet geen plaats meer is voor de benuttingjacht maar enkel nog voor beheer. Zouden we ons op die manier internationaal gezien niet isoleren?

'In veel - vooral rijkere - landen bestaat discussie over de jacht. Discussies over dierenwelzijn zijn in zekere zin een blijk van luxe en welvaart. Los daarvan, vind ik het niet erg dat Nederland zich daarmee zou kunnen isoleren. Problematischer vind ik het als beslissingen worden genomen die gebaseerd zijn op de waan van de dag. Niet zelden wordt de indruk gewekt dat besluiten het gevolg zijn van een breed gedragen visie, terwijl het in werkelijkheid vaak gaat om een minderheid in de maatschappij. Als overheid dien je grondig na te gaan hoe de vlag ervoor staat alvorens een beslissing te nemen. Als je stappen zet, en zeker als je wettelijke stappen zet, dienen deze stappen consistent te zijn. Het uitgangspunt is nu dat we dieren enkel nog mogen doden voor eigen gebruikdoeleinden. Om die reden is de pelsdierhouderij niet langer toegestaan, maar het produceren van dierlijke eiwitten nog wel, hoewel tachtig procent van de productie voor de export bestemd is. Hoe consistent is dat?'

Is er in Nederland toekomst voor de jacht?

'Kijkend naar de lange termijn is er in mijn ogen nadrukkelijk toekomst voor beheer van de natuur en van dieren die wij als niet-gehouden beschouwen. Op termijn waarborgen van iets wat tenminste nog een variant van natuur is, staat buiten kijf. Juist bij populatiebeheer is het cruciaal in te zetten op een langetermijnstrategie. Met dit rapport hopen we te bewerkstelligen dat allerlei verschillende partijen gezamenlijk over hetzelfde gaan discussiëren, zonder dat één van die partijen het gevoel heeft dat een bepaald aspect niet wordt toegelaten in de discussie. Als dierenbeschermers en wildbeheerders niet langer tegen maar met elkaar praten over lange-termijnplannen, zou ik dat zien als grote winst.' ■

Raad voor Dierenaangelegenheden

De Raad voor Dierenaangelegenheden is een raad van onafhankelijke deskundigen die op verzoek van de minister en staatssecretaris van Economische Zaken en op eigen initiatief complexe, multidisciplinaire vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn en diergezondheid bespreekt. De Raad baseert zich op de meest recente wetenschappelijke, maatschappelijke en ethische ontwikkelingen.